

POL-30 Wong Hämäläinen Anna-Mari(UM) 17.03.2021

Viite

Asia

Ulkoasiainneuvosto 22.3.2021; Suomen tavoitteet

Ulkoasiainneuvosto kokoontuu 22.3. Brysselissä. Suomea edustaa ulkoministeri Pekka Haavisto. Kokouksen aiheina ovat Turkki, EU:n eteläinen naapurusto sekä keskustelu videoyhteydellä YK:n ihmisoikeusvaltuutettu Michelle Bachelet'n kanssa.

Turkki

EU-Turkki -suhde on tärkeä. EU:n Turkki-politiikan tulee olla pitkäjänteistä ja johdonmukaista suhteen kaikilla osa-alueilla. Diplomaattisia ponnisteluja kestävien ratkaisujen löytämiseksi suhteen ongelmakohtiin tulee jatkaa. Turkin osoittama valmius aiempaa rakentavampaan kanssakäymiseen on tervetullut. On keskeistä, että asennemuutos on pysyvä määrittäen Turkin toimintaa ja käytännön toimia tulevaisuudessakin myös itäisellä Välimerellä. EU:n tulee jatkossakin osoittaa solidaarisuutta Kyprokselle ja Kreikalle. Mikäli Turkki palaa vastakkainasettelua ja epävakautta vahvistavaan toimintaansa, tulee EU:n vastata tähän yhtenäisesti ja vahvasti. EU:n on tuotava säännönmukaisesti esiin huolensa Turkin ongelmallisesta demokratia-, oikeusvaltio- ja ihmisoikeuskehityksestä. Perusoikeuksien ja -vapauksien tila on huolestuttava. EU:n muuttoliikeyhteistyö Turkin kanssa on tärkeää ja vuoden 2016 EU-Turkki muuttoliikejulkilausuman asianmukainen toimeenpano tulee varmistaa. EU:n on jatkettava vaikuttamistaan Turkin toimintaan alueellisissa kysymyksissä. EU:n on tärkeä pyrkiä Turkki-politiikassaan koordinaatioon ja yhteistyöhön Yhdysvaltojen kanssa.

Eteläinen naapurusto

Suomi tukee tiedonannon ja sitä tukevan talous- ja investointisuunnitelman ripeää toimeenpanoa. Suomi on johdonmukaisesti koko valmistelun ajan korostanut sitä, että yhteistyön eteläisten naapuruusmaiden kanssa tulee perustua EU:n arvojen (ihmisoikeudet, sukupuolten välinen tasa-arvo, hyvä hallinto ja oikeusvaltioperiaate) noudattamiseen sekä siihen, että kumppanuusmaat ovat aidosti omalta osaltaan sitoutuneet yhteisiin tavoitteisiin. Suomi tukee kaikkia niitä toimia, joilla varmistetaan naisten ja nuorten sisällyttäminen kaikkeen tuettuun toimintaan. Myös ympäristönsuojelunäkökohtien, kestävä kehityksen ja ”Team Europe”-lähestymistavan tulee olla läpileikkaavia teemoja, joiden tulee näkyä konkreettisissa hankkeissa ja tuetuissa sektoreissa.

Keskustelu YK:n ihmisoikeusvaltuutetun kanssa

Suomi antaa tukensa YK:n ihmisoikeusvaltuutetulle, YK:n ihmisoikeusneuvostolle ja ihmisoikeuksien valtavirtaistamiselle YK:ssa Suomen multilateraalista vaikuttamista korostavan politiikan mukaisesti. Ilmaistaan huoli YK:n ihmisoikeuspilarin rahoitusvaikeuksista. Ilmaistaan tyytyväisyys siihen, että Yhdysvallat on palannut YK:n ihmisoikeusneuvoston työhön. EU:n tulee pystyä osoittamaan johtajuutta ihmisoikeuskysymyksissä myös jatkossa. Suomen tavoitteena ihmisoikeusneuvoston 46. istunnossa on ollut osallistua huomiota vaativista maatilanteista käytäviin päätöslauselmaneuvotteluihin erityisesti Valko-Venäjältä, Iranista, Syyriasta ja Nicaraguasta sekä liittyä Venäjää, Etiopian Tigrayn tilannetta ja Egyptiä koskeviin yhteislausumiin. Ulko- ja

turvallisuuspoliittisen selonteon (VNS 4/2020 vp) mukaisesti Suomi ottaa vastuuta myös yksittäisistä maatilanteista. Suomi kiinnittää huomiota Venäjän (ml. Venäjän toimet maan rajojen ulkopuolella, kuten Krim ja itäinen Ukraina), Kiinan (ml. Hongkong), Valko-Venäjän, Etiopian Tigrayn ja Myanmarin ihmisoikeustilanteisiin. Temaattisista ihmisoikeuskysymyksistä Suomi priorisoi ihmisoikeusneuvoston 46. istunnossa taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskevan päätöslauselman sekä ihmisoikeuksia ja terveellistä ympäristöä käsittelevän päätöslauselman. Suomelle nämä teemat ovat kansalais- ja poliittisten oikeuksien rinnalla yhtä tärkeitä. Suomi korostaa intersektionaalisia kysymyksiä kuten naisten ja tyttöjen oikeudet, vammaisten ihmisten oikeudet, alkuperäiskansojen oikeudet, gender, ilmastonmuutoksen ihmisoikeusvaikutukset, digitaalinen yhdenvertaisuus sekä koulutuksen merkitys.

Asialista:

Turkki	s. 4
Eteläinen naapurusto	s. 7
Keskustelu YK:n ihmisoikeusvaltuutetun kanssa	s. 9

EUR-40 Vakkuri Aleks

15.3.2021

Asia

Turkki

Kokous/tapaaminen

Ulkoasiainneuvosto 22.3.2021

Asiakirjat

UTP 13/2019 vp

Laatijan ja muiden käsittelijöiden yhteystiedot

Aleksi Vakkuri, UM/Kaakkois-Euroopan yksikkö, aleksi.vakkuri@formin.fi, +358 295 350627

Sven Kilemet, UM/Itä-Euroopan ja Keski-Aasian yksikkö, sven.kilemet@formin.fi, +358 295 350 027

Petra Paasilinna, UM/Lähi-idän yksikkö, petra.paasilinna@formin.fi, +358 295 350 249

Anne M'Rabet, UM/Pohjoisen Afrikan yksikkö, anne.mrabet@formin.fi, +358 295 350 636

1. ESILLÄ OLEVAT KYSYMYKSET

Ulkoministerit keskusteleval EU-Turkki -suhteesta EU:n ulkosuhteiden korkea edustaja Borrellin raportin pohjalta. Keskustelulla valmistellaan Eurooppa-neuvoston kokousta 25.-26.3. Keskustelussa keskeisiksi esiin nouseviksi teemoiksi ennakoidaan alueellista tilannetta (erityisesti itäinen Välimeri, Kyproksen-kysymys) sekä Turkin sisäistä kehitystä (ml. ihmisoikeudet).

2. SUOMEN TAVOITE

EU-Turkki –suhde on tärkeä. EU:n Turkki-politiikan tulee olla pitkäjänteistä ja johdonmukaista suhteen kaikilla osa-alueilla. Diplomaattisia ponnisteluja kestävien ratkaisujen löytämiseksi suhteen ongelmakohtiin tulee jatkaa.

Turkin osoittama valmius aiempaa rakentavampaan kanssakäymiseen on tervetullut. On keskeistä, että asennemuutos on pysyvä määrittäen Turkin toimintaa ja käytännön toimia tulevaisuudessakin myös itäisellä Välimerellä. EU:n tulee jatkossakin osoittaa solidaarisuutta Kyprokselle ja Kreikalle.

Mikäli Turkki palaa vastakkainasettelua ja epävakautta vahvistavaan toimintaansa, tulee EU:n vastata tähän yhtenäisesti ja vahvasti.

EU:n on tuotava säännönmukaisesti esiin huolensa Turkin ongelmallisesta demokratia-, oikeusvaltio- ja ihmisoikeuskehityksestä. Perusoikeuksien ja -vapauksien tila on huolestuttava.

EU:n muuttoliikeyhteistyö Turkin kanssa on tärkeää ja vuoden 2016 EU-Turkki muuttoliikejulkilausuman asianmukainen toimeenpano tulee varmistaa.

EU:n on jatkettava vaikuttamistaan Turkin toimintaan alueellisissa kysymyksissä.

EU:n on tärkeä pyrkiä Turkki-politiikassaan koordinaatioon ja yhteistyöhön Yhdysvaltojen kanssa.

3. NEUVOTTELUTILANNE

Ulkoministerien keskustelu valmistelee Eurooppa-neuvoston 25.-26.3. kokousta, jonka on määrä linjata EU:n Turkki-politiikan jatkoaskelista.

4. TAUSTA

EU:n ja Turkin yhteisiin intresseihin lukeutuvat mm. muuttoliike-, kauppa-, turvallisuus- ja energiakysymykset. Turkin strateginen ja alueellinen merkitys Euroopan rajalla Venäjän ja epävakaaan Lähi-idän suuntaan tunnustetaan EU:ssa varsin laajasti. Tällä hetkellä **EU-Turkki -suhde on jännitteinen**. Välejä rasittaviin kysymyksiin lukeutuvat Turkin toiminta itäisellä Välimerellä (erityisesti merirajakiistat, Kyproksen-kysymys), Turkin aktiivinen osallistuminen konflikteihin (erityisesti Libya, Syyria, Vuoristo-Karabah) sekä Turkin sisäisen kehityksen negatiiviset piirteet (erityisesti ihmisoikeudet, oikeusvaltiollisuus). Lisäksi presidentti Erdogan on kohdistanut verbaalisia hyökkäyksiä EU:ta – jäsenmaista erityisesti Ranskaa, Saksaa ja Alankomaita – kohtaan syyttäen Eurooppaa kasvavasta rasismista, islaminvastaisuudesta ja kaksoisstandardeista.

Turkin **itäisellä Välimerellä** harjoittama aggressiivinen ulkopoliitikka ja sen sisältämät provokaatiot ovat kohdistuneet ensisijaisesti Kyprosta ja Kreikkaa kohtaan, mutta toiminta heijastuu alueeseen myös laajemmin. Kyproksen lähivesillä toteutettujen porausten seurauksena EU keskeytti neuvoston päätöksellä Turkin kanssa käymään korkean tason dialogeja (mm. assosiaationeuvostot) kesällä 2019, kun Turkki ei vaatimuksista huolimatta lopettanut koeporauksia. Helmikuussa 2020 EU asetti lisäksi pakotteet kahta Turkin valtion energiayhtiön (TPAO) johtohenkilöä kohtaan. Turkki jatkoi vuoden 2020 kuluessa provokatiivista toimintaansa niin Kyproksen kuin Kreikankin suuntaan ja EU käsitteli aihetta toistuvasti eri tason kokouksissa ml. ulkoasiain- ja Eurooppa-neuvostoissa. Joulukuun 2020 Eurooppa-neuvosto pyysi neuvostoa lisäämään uusia tahoja olemassa olevaan pakotekehikkoon ja sopi palaavansa Turkki / itäinen Välimeri -kysymykseen maaliskuun kokouksessaan. Myös Naton pääsihteeri Stoltenberg on käynyt aktiivista keskustelua Turkin ja Kreikan kanssa. Nato perusti syyskuussa sotilaallisen dekonfliktointimekanismin (”kuuma linja”) Turkin ja Kreikan välisiä keskusteluita edistämään. Naton Euroopan joukkojen komentajan (SACEUR) ja sotilaskomitean puheenjohtajan fasilitoimien keskusteluiden tavoitteena on edistää luottamusta lisääviä toimia ja tilanteen liennytyä.

Turkin osoittaman rakentavamman lähestymistavan (ml. retoriikka, alusten poisveto, Kreikka-keskustelujen käynnistyminen) seurauksena lisäpakotteissa ei ole ainakaan toistaiseksi edetty. Osin tämä kuvastaa Turkin laajemminkin hyödyntämää kykyä siirtää huomion painopistettä pois kannaltaan hankalista kysymyksistä. **Mahdollisuus myös myönteiseen agendaan on kuitenkin edelleen olemassa**, edellyttäen, että Turkki osoittaa aitoa valmiutta kumppanuuteen. Mahdollisina myönteisen agendan elementteinä on mainittu mm. kaupan ja talouden toimet (ml. tulliuunionin uudistaminen), korkean tason vuoropuhelun elvyttäminen, viisumivapauskeskustelu sekä muuttoliikemyönteisyys, lisäksi EU on ilmaissut valmiutensa jatkaa Syyrian pakolaisiin liittyvää taloudellista tukea Turkille. Joulukuun Eurooppa-neuvoston päätöksen mukaisesti maaliskuun Eurooppa-neuvosto käsittelee Turkki-kysymystä. Käsittelyn taustaksi odotetaan korkea edustaja Borrellin raporttia EU-Turkki – suhteesta.

Kyproksen-kysymyksen osalta YK:n pääsihteerin edustaja ilmoitti 24.2.2021, että epäviralliset YK-vetoiset 5+1 –keskustelut kyproksenkreikkalaisten ja kyprosenturkkilaisten sekä takaajavaltioiden Kreikan, Turkin ja Iso-Britannian kesken pidetään Genevessä 27.-29.4.2021. YK:n tavoitteena on määritellä osapuolten näkemysten pohjalta mahdollisuus jatkaa virallisemmassa neuvotteluformaattissa kestävä ratkaisun löytämiseksi. Mikäli yhteistä pohjaa löytyy, voisi neuvottelukonferenssi alkaa jo kesäkuussa. Kuilu Kyproksen osapuolten kesken näyttää ainakin retorisella tasolla syvenevän. Turkille ja kyprosenturkkilaisten ’presidentti’ Tatarille kahden valtion mallissa toteutuva täydellinen poliittinen tasavertaisuus on ainoa ratkaisu Kyproksen jako-ongelmaan. YK:n päätöslauselmien vastainen kahden valtion malli kuitenkin merkitsisi käytännössä Kyproksen pohjoisosan irtautumista EU:sta, johon se edelleen osana Kyprosta kuuluu, vaikka EU-lainsäädäntöä ei saaren pohjoisosassa käytännössä sovelletakaan. Turkki on toteuttanut saarella myös käytännön provokaatioita mm. suljetun ja kiistellyn Varoshan kaupungin osittaisen avaamisen muodossa. Korkea edustaja Borrell vieraili Kyproksella 5.3. ja tapasi kummankin osapuolen johdot. Borrell totesi EU:n tuen YK-vetoiselle

prosessille ja kehotti osapuolia valmistautumaan hyvin tuleviin 5+1 –keskusteluihin, joita ei aloiteta tyhjästä.

Myös Turkin **alueellinen rooli** ja toiminta aktiivisena osapuolena niin Libyan, Syyrian kuin Vuoristo-Karabahinkin konflikteissa rasittaa EU-suhdetta. Turkki on yksi niistä ulkovalloista, jolla on voimakkaita intressejä Libyassa; kaupallistaloudellisia, geopoliittisia ja uskonnollisia (Muslimiveljeskunnan tukeminen). Turkilla – kuten Venäjälläkin – lienee jatkossakin vaikutusvaltaa Libyan poliittisen prosessiin. Turkki ja GNA (*Government of National Accord*) solmivat loppuvuonna 2019 yhteisymmärrysasiakirjat sotilaallisesta yhteistyöstä ja uusista merirajoista maiden välillä. EU:n mukaan asiakirja merirajoista rikkoo kansainvälistä merioikeutta. Maat ovat sopineet talousyhteistyön tiivistämisestä myös energiantuotanto- ja rakennusosalalla. Tulitaukosopimuksen mukaan kaikkien ulkovaltojen ja vierastaistelijoiden sekä palkkasotureiden tulisi poistua Libyasta, jotta itä ja länsi voisivat yhdistyä. Näin ei ole kuitenkaan tapahtunut Turkinkaan kohdalla, koska se on katsonut tukevansa kansainvälisesti tunnustettua hallitusta. Syyrian 10-vuotisessa konfliktissa Turkki on tukenut ja tukee edelleen oppositiota Venäjän ja Iranin tukemaa Syyrian hallintoa vastaan. Turkki on myös hyökännyt Syyriaan ottaen hallintaansa kurdivaltaisia alueita. EU tuomitsi viimeisimmän Turkin hyökkäyksen lokakuussa 2019. Yhdysvaltojen ja Venäjän lisäksi Turkki on oleellinen toimija Syyrian konfliktin tulevaisuutta ja mahdollista ratkaisua ajatellen. Turkki on Suomen tavoin Isisin vastaisen koalition jäsen. Turkin poliittisella ja sotilaallisella tuella oli keskeinen merkitys Azerbaidzhanin hyökätessä Vuoristo-Karabahiin syksyllä 2020. Poliittisen tuen ohella Azerbaidzhan hyötyi kiistatta myös sotilaallisesta tuesta, minkä Turkki yhä kieltää. Sotatoimien päätyttyä Turkin rooli rajautui tulitauon monitoroimiseksi perustettuun keskukseen, joka on puoliksi turkkilaisten puoliksi venäläisten miehittämä. Fyysistä läsnäoloa merkittävämpää on Turkin vaikutusvallan kasvu alueella sodan myötä. Alueelliseen rooliin Turkki tarvitsisi toimivat suhteet myös Armeniaan, ja se onkin ilmoittanut olevansa valmis normalisoimaan suhteet, mutta kansamurhan tunnustaminen ei ole realismia.

Turkin **sisäinen kehitys** erityisesti demokratian, oikeusvaltion ja oikeuslaitoksen sekä ihmis- ja perusoikeuksien osalta on jatkunut ongelmallisena. Myös Euroopan komissio arvioi kehityksen monella keskeisellä sektorilla olevan taantuvaa ja ei-toivottua. Esimerkiksi presidenttikeskeisen järjestelmän vahvistaminen on jatkunut ilman, että toimiva vallanjako toimeenpano-, lainsäädäntö- ja tuomiovallan kesken olisi varmistettu, mm. oikeuslaitoksen itsenäisyyteen liittyy syviä huolia. Perusoikeuksien osalta huomiota on kiinnitetty mm. ilmaisu-, kokoontumis- ja yhdistymisvapauksien heikkoon tilaan. Huomiota on kiinnitetty myös ihmisoikeuspuolustajien erittäin heikkoon asemaan. Turkin toiminta on ongelmallista edellä kuvattuihinkin kysymyksiin liittyen myös kansainvälisillä foorumeilla. Esimerkiksi Etyjissä se näyttää säännönmukaisesti pyrkivän estämään kansalaisjärjestöjen osallistumisen toimintaan. Turkin toiminta hiertää myös Naton puitteissa.

Turkki itse ilmoittaa tavoitteekseen EU-jäsenyyden, vaikka reformiagendalla ei tapahdu edistystä ja jäsenyysneuvottelut ovat seisahduksissa. Turkki esittelee ajoittain uudistuspaketteja, kuten maaliskuun alussa uuden ihmisoikeustoimintaohjelman. Uudistusten toimeenpano ja käytännön toteutuminen on usein kuitenkin kyseenalaista, arviointi ihmisoikeustoimintaohjelman suhteen on toimeenpanon osalta vielä liian varhaista. EU-jäsenyyden lisäksi Turkki on pitänyt esillä tavoitetta neuvottelujen aloittamisesta tulliliiton modernisoimiseksi ja myös viisumivapaus on sen intressissä. Kehitys maassa ei kuitenkaan ole mahdollistanut etenemistä edellä mainituissa kysymyksissä. Turkki on pitänyt esillä myös muuttoliikeyhteistyötä ja halua yhteisen julkilausuman päivittämiseen. Muuttoliikeyhteistyö on toistaiseksi toiminut pääosin hyvin.

Yhdysvaltain hallinnon vaihdos on asettanut Turkin uudenlaiseen tilanteeseen. Sen on huomioitava Yhdysvaltain muuttunut lähestymistapa niin alueellisiin kysymyksiin kuin Turkin sisäiseenkin tilanteeseen ml. ihmisoikeudet. Jo nyt Turkkiin kohdistuu Yhdysvaltain ns. CAATSA-pakotteita (*Countering America's Adversaries Through Sanctions Act*), joiden taustalla on Turkin S400-ohjushankinta Venäjältä. EU:n ja Yhdysvaltojen yhteistyö ja koordinaatio Turkki-suhteen eri osaluilla on tärkeää.

Ulkoministeriö

TAVOITEMUISTIO

ALI-40

Neuvonen Mari

05.03.2021

Asia

Eteläinen naapurusto

Kokous/tapaaminen

Ulkoasiainneuvosto 22.03.2021

Asiakirjat

JOIN(2021) 2 final (9.2.2021)

SWD(2021) 23 final (9.2.2021)

Laatijan ja muiden käsittelijöiden yhteystiedot

Mari Neuvonen ALI-40, mari.neuvonen@formin.fi, +358 50 4072755

1. ESILLÄ OLEVAT KYSYMYKSET

Ulkoministerien on tarkoitus keskustella konkreettisista toimista, joilla EU:n eteläistä naapurustoa koskeva uusi strategia operationalisoidaan ja tulevista toimista, jotka listataan strategiaa tukevassa talous- ja investointisuunnitelmassa.

2. SUOMEN TAVOITE

Suomen kantoja asiaan on määritelty E-kirjeessä, joka on tarkoitus toimittaa eduskuntaan viikolla 11.

Suomi tukee tiedonannon ja sitä tukevan talous- ja investointisuunnitelman ripeää toimeenpanoa.

Suomi on johdonmukaisesti koko valmistelun ajan korostanut sitä, että yhteistyön eteläisten naapuruusmaiden kanssa tulee perustua EU:n arvojen (ihmisoikeudet, sukupuolten välinen tasa-arvo, hyvä hallinto ja oikeusvaltioperiaate) noudattamiseen sekä siihen, että kumppanuusmaat ovat aidosti omalta osaltaan sitoutuneet yhteisiin tavoitteisiin.

Suomi tukee kaikkia niitä toimia, joilla varmistetaan naisten ja nuorten sisällyttäminen kaikkeen tuettuun toimintaan. Myös ympäristönsuojelunäkökohtien, kestävä kehityksen ja ”Team Europe”-lähestymistavan tulee olla läpileikkaavia teemoja, joiden tulee näkyä konkreettisissa hankkeissa ja tuetuissa sektoreissa.

3. NEUVOTTELUTILANNE

EU julkaisi komission ja EU:n ulkosuhteiden korkean edustajan yhteisen eteläistä naapurustoa koskevan tiedonannon 9.2.2021 sekä sitä tukevan talous- ja investointisuunnitelman. Tiedonannosta oli tarkoitus keskustella jo helmikuun ulkoasiainneuvostossa, mutta asiakohdan keskusteluosuus siirtyi maaliskuulle. Eurooppa-neuvosto hyväksyi 26.2.2021 eteläisestä naapurustosta lyhyet päätelmät, joissa esitettiin uuden strategian pikaista toimeenpanon aloittamista.

Ulkoministerien on tarkoitus keskustella strategian toimeenpanosta ja sopia toimista, joilla siirrytään konkreettiseen tekemiseen. Ulkoasiainneuvosto käsitteli edellisen kerran EU:n eteläistä naapurustoa syyskuussa 2020 epävirallisen lounaskeskustelun muodossa.

4. TAUSTA

Euroopan naapurisuuspolitiikka (*ENP, European Neighbourhood Policy*) luotiin vuonna 2004 EU-laajentumisen jälkeen. ENP tukee poliittisia ja taloudellisia uudistuksia kuudessatoista EU:n naapurivaltiossa tavoitteena rauhan, vakauden ja taloudellisen hyvinvoinnin edistäminen koko alueella. ENP:n ei ole tarkoitus johtaa EU:n laajentumiseen, eikä se tarjoa osallistuville maille jäsenyysperspektiiviä. Pyrkimyksenä on vahvistaa demokratiaa, ihmisoikeuksia, oikeusvaltiota, hyvää hallintoa ja sosiaalista kehitystä naapurivaltioissa sitoutumalla yhteisiin arvoihin.

Komission ja EU:n ulkosuhteiden korkean edustajan yhteinen eteläistä naapurustoa (EN) koskeva tiedonanto sekä sitä tukeva talous- ja investointisuunnitelma julkaistiin 9.2.2021. Tiedonanto on Suomen kannalta positiivinen, sillä siinä on todettu yhteisten arvojen (ihmisoikeudet, demokratia, oikeusvaltioperiaatteet ja sukupuolten välinen tasa-arvo) muodostavan yhteistyön perustan, tätä lähtökohtaa Suomi on kaiken aikaa painottanut. Tiedonannossa todetaan myös, että EU:n tuki kumppanimaille määräytyy sen mukaan, miten jälkimmäiset sitoutuvat mm. yhteisiin arvoihin. Myös tämä on Suomelle keskeinen yhteistyön edellytys. Tiedonannon liitteenä on talous- ja investointisuunnitelma, jonka avulla on tarkoitus toteuttaa konkreettisia investointeja ja hankkeita. Uudistettavan EN-politiikan tavoite on luoda alueelle työpaikkoja erityisesti nuorille, jotta Eurooppaan suuntautuva maahanmuuttopaine vähenee. Lähes kaikki jäsenmaat ovat korostaneet yhteisten arvojen merkitystä kumppanuuden perustana. Rahoituksen määrän suhteen odotetaan rahoitusinstrumentti NDICI:ä koskevien neuvottelujen päättymistä. EN-politiikalle toivotaan vakiintuneempaa institutionaalista kehystä so. säännöllisiä ministeritason kokouksia.

ENP-kokonaisuudesta on käyty noin kerran viidessä vuodessa uudistustarkastelu. Nyt käsiteillä olevaa kierrosta edeltävä tarkastelu tehtiin 2015 ja kuluneet viisi ja puoli vuotta sekä maailmanlaajuinen pandemia ovat tehneet tarkastelun jälleen ajankohtaiseksi. Vuoden 2021 tiedonannon alkuvaiheessa olisi tarkoitus vastata alueen sosio-ekonomisiin haasteisiin, mutta pitkällä tähtäimellä auttaa sekä eteläistä naapurustoa kuin EU:takin elpymään. Ehdotuksessa on vahvasti mukana EU:n uudet prioriteetit kuten vihreän kehityksen ohjelma (*Green Deal*), digitalisaatio ja energiaratkaisut ja niitä tulisi käyttää ilmastonmuutoksen torjumiseksi erityisesti tällä alueella, jossa ilmastonmuutos on vaikuttanut jo nyt voimakkaasti. Muita edistettäviä teemoja ovat mm. koulutus, Agenda 2030, liiketoimintaympäristö ja yhteyspolitiikka.

Nämä eivät ole uusia kokonaisuuksia, vaan ne mainittiin jo vuoden 2015 eteläistä naapurustoa koskevassa tarkastelussa. EU haluaa niiden pysyvän agendalla jatkossakin ja pyrkii vahvistamaan niiden toimeenpanoa. Suomi on tukenut temaattista lähestymistapaa, joka jatkuu myös uudessa 2021 strategissa, varsinkin kun siinä voidaan huomioida maantieteellinen konteksti. Samalla pyrkimyksenä on vahvistaa demokratiaa, ihmisoikeuksia, oikeusvaltiota, hyvää hallintoa ja sosiaalista kehitystä naapurivaltioissa sitoutumalla yhteisiin arvoihin.

Tämänkertainen eteläisen naapuruston uudistushanke käynnistyi syksyllä 2020 epävirallisella ulkoasiainministerien lounaskeskustelulla, jolloin ministerit keskustelivat suunnitelmista Espanjan ja Italian työstämien ”non-paperien” pohjalta. Muutenkin eteläiset EU-jäsenmaat ovat olleet erityisen aktiivisia tämän naapuruston osalta ja nykyinen puheenjohtaja Portugal haluaa edetä nopeasti alueen osalta. Toinen keskeinen syy pandemian ohella uudistuksen valmistelun aloittamiselle viime syksynä oli se, että naapurisuuspolitiikan maiden kanssa tehdyistä kumppanuussopimuksista suurin osa raukesi vuoden 2020 lopussa, joten tämän yhteistiedonannon pohjalta ryhdytään aikanaan edistämään monivuotista ohjelmointia. Kumppanuusmaille onkin ehdotettu prioriteettien voimassaolon pidentämistä kirjeellä, jotta neuvottelut voidaan käynnistää vanhojen prioriteettien pohjalta, mutta niitä tulevaisuudessa neuvotteluissa laajentaen ja vahvistaen. Marokko, jolla on erityiskumppanuus EU:n kanssa (*privileged partnership*), on jo sopinut omien kumppanuusprioriteettiensa jatkosta.

Asia

Keskustelu YK:n ihmisoikeusvaltuutetun kanssa

Kokous/tapaaminen

Ulkoasiainneuvosto 22.03.2021

Laatijan ja muiden käsittelijöiden yhteystiedot

Eija Limnell, UM, Ihmisoikeuspolitiikan yksikkö POL-40, puh. 050 576 8985

Sari Lehtiranta, Suomen pysyvä edustusto Genevessä, puh. +41 79 449 8929

Katja Koskela, Suomen pysyvä edustusto EU:ssa, puh. +32 2 287 8484

1. ESILLÄ OLEVAT KYSYMYKSET

Keskustelussa YK:n ihmisoikeusvaltuutettu Michelle Bachelet'n kanssa ovat YK:n ihmisoikeusneuvoston 46. istunto sekä Yhdysvaltojen paluu YK:n ihmisoikeusneuvoston työhön.

2. SUOMEN TAVOITE

Suomi antaa tukensa YK:n ihmisoikeusvaltuutetulle, YK:n ihmisoikeusneuvostolle ja ihmisoikeuksien valtavirtaistamiselle YK:ssa Suomen multilateraalista vaikuttamista korostavan politiikan mukaisesti. Ilmaistaan huoli YK:n ihmisoikeuspilarin rahoitusvaikeuksista. Ilmaistaan tyytyväisyys siihen, että Yhdysvallat on palannut YK:n ihmisoikeusneuvoston työhön.

EU:n tulee pystyä osoittamaan johtajuutta ihmisoikeuskysymyksissä myös jatkossa.

Suomen tavoitteena ihmisoikeusneuvoston 46. istunnossa on ollut osallistua huomiota vaativista maatilanteista käytäviin päätöslauselmaneuvotteluihin erityisesti Valko-Venäjältä, Iranista, Syyriasta ja Nicaraguasta sekä liittyä Venäjää, Etiopian Tigrayn tilannetta ja Egyptiä koskeviin yhteislausumiin. Ulko- ja turvallisuuspoliittisen selonteon (VNS 4/2020 vp) mukaisesti Suomi ottaa vastuuta myös yksittäisistä maatilanteista. Suomi kiinnittää huomiota Venäjän (ml. Venäjän toimet maan rajojen ulkopuolella, kuten Krim ja itäinen Ukraina), Kiinan (ml. Hongkong), Valko-Venäjän, Etiopian Tigrayn ja Myanmarin ihmisoikeustilanteisiin.

Temaattisista ihmisoikeuskysymyksistä Suomi priorisoi ihmisoikeusneuvoston 46. istunnossa taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskevan päätöslauselman sekä ihmisoikeuksia ja terveellistä ympäristöä käsittelevän päätöslauselman. Suomelle nämä teemat ovat kansalais- ja poliittisten oikeuksien rinnalla yhtä tärkeitä. Suomi korostaa intersektionaalisia kysymyksiä kuten naisten ja tyttöjen oikeudet, vammaisten ihmisten oikeudet, alkuperäiskansojen oikeudet, gender, ilmastonmuutoksen ihmisoikeusvaikutukset, digitaalinen yhdenvertaisuus sekä koulutuksen merkitys.

3. NEUVOTTELUTILANNE

Epävirallisessa videoyhteydellä käytävässä keskustelussa YK:n ihmisoikeusvaltuutettu Michelle Bachelet'n kanssa käsitellään YK:n ihmisoikeusneuvoston 46. istuntoa sekä Yhdysvaltojen paluuta YK:n ihmisoikeusneuvoston työhön.

Keskustelussa esillä olevia aiheita on käsitelty 22.2.2021 hyväksytyissä neuvoston päätelmissä koskien EU:n prioriteetteja YK:n ihmisoikeusfoorumeilla tänä vuonna sekä ihmisoikeusperustaista elpymistä COVID-19-kriisin jälkeen.

4. TAUSTA

YK:n ihmisoikeusneuvosto (ION) kokoontuu 46. istuntoonsa 22.2.-23.3.2021 virtuaalisesti. Suomen kansallisen puheenvuoron piti pääministeri Sanna Marin. Korkean tason osuudessa puhuivat myös mm. YK:n pääsihteeri Antonio Guterres ja YK:n ihmisoikeusvaltuutettu Michelle Bachelet.

Chilen entinen presidentti Bachelet on toiminut YK:n korkeimmassa ihmisoikeusvirassa 1.9.2018 alkaen.

COVID-19 –pandemiasta huolimatta ION on kyennyt toimimaan kesästä 2020 alkaen vähintään tyydyttävällä tavalla. Tästä kuuluu pitkälti kiitos ION:n puheenjohtajana toimineelle Itävallan pysyvälle edustajalle. Tammikuussa uutena puheenjohtajana aloitti Fidzin pysyvä edustaja.

EU:n asema ihmisoikeusneuvostossa

EU on ION:ssa keskeinen toimija ja koordinoi kantansa sekä jakaa jäsenmaiden kesken tietoa eri aloitteista. Toimintaa ohjaavat mm. neuvoston päätelmät EU:n painopisteistä YK:n ihmisoikeusfoorumeilla ja sisäinen strategiasuunnitelma. Ongelmat saavuttaa yhtenäisyys tietyissä kysymyksissä (esim. sukupuolten tasa-arvoon liittyvät kirjaukset) voivat heikentää EU:n vaikutusvaltaa. Tästä huolimatta EU kykeni Yhdysvaltojen poissa ollessa osoittamaan myös johtajuutta.

Pohjoismaiden (N5) yhteistyö on ollut jo pitkään tiivistä, samalla kun erityisesti Pohjoismaiden ja Baltian maiden (NB8) välinen yhteistyö on entisestään lisääntynyt. Suomen kansallisten puheenvuorojen lisäksi N5- ja/tai NB8-maat käyttävät istunnoissa lukuisia yhteisiä puheenvuoroja.

Yhdysvaltojen paluu ihmisoikeusneuvostoon

Suuri mielenkiinto istunnossa kohdistuu Yhdysvaltoihin, joka hallinnon vaihtumisen myötä palaa neuvostoon tarkkailijaksi. Ulkoministeri Anthony Blinken ilmoitti neuvoston aluksi, että Yhdysvallat aikoo hakea jäsenyyttä vuosille 2022–2024. WEOG-länsiryhmässä on nyt kilpailutilanne, sillä Suomi, Luxemburg ja Italia olivat jo ehdolla kolmelle vapaalle paikalle lokakuun 2021 vaalissa. Joka tapauksessa Bidenin hallinto on osoittanut olevansa valmis yhteistyöhön EU:n kanssa ihmisoikeuskysymyksissä.

Ajankohtaiset maatilanteet

Meneillään olevassa istunnossa agendalla on mm. Valko-Venäjää, Nicaraguaa, Syyriaa, Irania, Pohjois-Koreaa, Sri Lankaa ja Myanmaria koskevat päätöslauselmat, joissa pyritään vahvistamaan valtiovastuuta ja huomioimaan ihmisoikeusloukkausten uhrien asemaa. Näistä Valko-Venäjä, Pohjois-Korea ja Myanmar ovat EU:n vetovastuulla esitettäviä aloitteita. Myanmarin osalta ajankohtainen tilanne johti helmikuussa pidettyyn ION:n erityisistuntoon. Käsittelyssä on myös viisi Palestiinaa koskevaa päätöslauselmaa. ”Ihmisoikeustilanne Palestiinassa ja muilla miehitettyillä arabialueilla” on ainoa pysyvä maakohtainen asiakohta neuvoston asialistalla.

Päätöslauselmien lisäksi akuutteja maatilanteita käsitellään myös poikkialueellisissa yhteislausunnoissa. Niitä voidaan pitää eräänlaisina päätöslauselmia edeltävinä ennakkovaroituksina. 46. istunnossa yhteislausumia on Venäjältä, Etiopiasta (Tigray) ja Egyptistä. Suomi on ollut ydinryhmässä Saksan, Sveitsin ja Ison-Britannian kanssa laatimassa Egypti-lausuntoa. Yhteislausuntoihin liitytään kansallisen harkinnan pohjalta. Egypti-lausumassa on mukana yli 20 maata. Myös Myanmarin ihmisoikeustilanteeseen Suomi on ottanut kantaa tuomiten jyrkästi vallankaappauksen ja laittomat, väkivaltaiset pidätykset. Suomen puheenvuorossa nostettiin myös

uiguurien ja rohingojen (erityisesti naisten) huolestuttava tilanne ja Tigrayssa naisiin kohdistuva seksuaalinen ja sukupuoleen liittyvä väkivalta.

Temaattiset ihmisoikeuskysymykset

Maatilanteiden ohella ION käsittelee lukuisia temaattisia ihmisoikeuskysymyksiä. Tänä vuonna Covid-19 -pandemia nousee esille useiden aloitteiden sisällössä, mm. taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia, ympäristöä ja ihmisoikeuksia sekä rokotteita koskevissa päätöslauselmissa.

Suomi pitää päätöslauselmaneuvotteluissa poikkileikkaavasti esillä naisten ja tyttöjen, seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen, vammaisten henkilöiden ja alkuperäiskansojen oikeuksia. Suomi tulee seuraamaan istunnossa myös aloitteita, jotka liittyvät ION-ehdokkuuden kampanjateemoihin (esim. ilmastonmuutokseen ja digitalisaatioon liittyvät ihmisoikeuskysymykset).

Suomi ja Meksiko antoivat perinteeksi muodostuneen yhteislausunnon kansainvälisen naisten päivän kunniaksi. Temaattisena fokuksena oli tänä vuonna naisten poliittinen osallistuminen ja COVID-19. Puheenvuorolle saatiin laaja poikkialueellinen tuki (n. 60 maata).

YK:n ihmisoikeuspilarin rahoitustilanne

Ihmisoikeusvaltuutettu Bachelet on useasti kiinnittänyt huomiota ihmisoikeusvaltuutetun toimiston OHCHR:n rahoitusvajeeseen, mikä johtuu useiden maiden kielteisestä suhtautumisesta ihmisoikeuksien käsittelyyn YK:ssa.

Ihmisoikeudet on yksi YK:n peruspilareista rauhan ja turvallisuuden ja kehityksen lisäksi, mutta YK:n sääntömääräisestä budjetista vain alle 4% kohdistuu ihmisoikeussektorille. Suomi on tukenut vaatimuksia lisätä rahoitusta YK:n sääntömääräisestä budjetista. Ilman riittävää rahoitusta ihmisoikeusvaltuutetun toimiston on haastavaa toimeenpanna ION:n mandatoimia tehtäviä.

LIITTEET

Asiasanat Turkki, UAN Ulkoasiainneuvosto, YUTP, ihmisoikeudet

Hoitaa **UM**

Tiedoksi EUE, LVM, OKM, OM, PE, PLM, SM, STM, TEM, TPK, TULLI, VM, VNK, YM
